

TYUTORNING O'QUV-ISH REJASI VA UNI ISHLAB CHIQISH TEXNIKALARI

Muxammadjonova Madinabonu Isroiljon qizi

FarDU Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi 1-kurs magistranti

madinabonumuhammadjonova07@gmail.com

Annotatsiya *Bu maqolada tyutorlik bilan shug'ullanayotgan kadrlarning ish reja na'munasi, uning tuzish tartibi va talablari, ishlab chiqish texnikalari hamda ish faoliyati davomida amal qilishi kerak bo'lgan bir nechta vazifalar keltirilgan. Tyutorlik faoliyatini sifatli tashkil etish va yuritish maqsadida har bir tyutor o'z ish rejasiga ega bo'lishi hamda talabalar bilan ishlash jarayonida interfaol metodika va texnikalardan foydalanishi tavsiya etiladi.*

Key words: *tyutorlik tizimi, ish reja, hujjatlar, metodlar, texnikalar, foydalanish algoritmi, hamkorlik*

УЧЕБНОГО ПЛАНА ТЮТОРА И МЕТОДИКА ЕГО СОЗДАНИЯ

Аннотация *В данной статье представлен примерный план работы по обучению персонала, порядок и требования к его составлению, а также ряд задач, которые необходимо соблюдать во время работы. Для того, чтобы качественно организовать и провести репетиторскую деятельность, каждому тьютору рекомендуется иметь собственный план работы и использовать интерактивные методы и приемы в процессе работы со студентами.*

Ключевые слова: *система обучения, план работы, документы, методы, приемы, алгоритм использования, сотрудничество*

TUTOR'S STUDY PLAN AND TECHNIQUES FOR ITS CREATION

Abstract *This article presents a sample work plan for tutoring personnel, the procedure and requirements for its preparation, and several tasks that must be followed during work. In order to organize and conduct tutoring activities in a high-quality way, it is recommended that each tutor have his own work plan and use interactive methods and techniques in the process of working with students.*

Key words: *tutoring system, work plan, documents, methods, techniques, usage algorithm, cooperation*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4623-son Qarorida pedagogik qo'llash ko'nikmalariga ega, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda munosib hissa qo'shuvchi yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash uchun professional pedagog kadrlar yetkazib berish, sohaga ilg'or ta'lim texnologiyalarini joriy qilish kerakligi asosiy maqsad ekanligi qayd etilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmonida ham ushbu mavzu yuzasidan fikrlar yuritilib, bir qancha ustuvor vazifalar belgilab berilgan. Hozirgi kunda oliy ta'lim tizimiga "tyutorlik faoliyati" ning ham yo'lga qo'yilgani yuqoridagi vazifalarning natijasi bo'lmoqda desak bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tyutor o'z faoliyatida amaldagi qonun hujjatlari, oliy ta'lim muassasasi ichki tartib va odob-axloq qoidalari hamda ushbu nizomga rioya etadi. Agar tyutor ta'lim muassasasi tomonidan tyutor etib belgilanmagan shaxs hisoblansa va belgilangan me'yor hamda talablarga javob bermaydigan, bilim va tafakkur doirasi tyutorlik kasbiga munosib bo'lmagan mutaxassis bo'lsa tyutorlik faoliyatini amalga oshirishga yo'l qo'yilmaydi. Ta'lim muassasalarida tyutorlar faoliyatiga umumiy rahbarlikni Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha prorektor (o'rinbosar) amalga oshiradi.

Tyutorlik faoliyatining asosiy maqsadlari quyidagilar hisoblanadi:

- ta'lim va tarbiya jarayoni uyg'unligini samarali tashkil etish;
- ta'lim muassasasi va talabalar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish;
- talabalarga ijtimoiy-ma'naviy va psixologik yordam ko'rsatgan holda o'zini yanada yaxshiroq anglash, o'qish va hayotda to'g'ri qaror qabul qilish, tanlagan kasbiga muhabbatni oshirish;
- ta'lim muassasalaridagi ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish, o'quvchilar davomatini yaxshilash bilan bog'liq masalalarda Jamoat kengashi va mahallaning o'rnini kuchaytirish.
- talabalarning dars mashg'ulotlarini o'zlashtirib borishini tahlil qilish va darsdan bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishlarini ta'minlash;
- ularning ijtimoiy (oilaviy) holatidan doimiy xabardor bo'lishdan iborat.²⁸

²⁸ Osnovi tyutorstva: kurs leksiy [Elektronniy resurs]: uchebnoye posobiye dlya studentov visshix uchebnix zavedeniy / N. V. Shramko; Ural. gos. ped. un-t. – Elektron. dan. – Yekaterinburg: [b. i.], 2018.

Ta'limda tyutorlik faoliyatini amalga oshirish quyidagi bosqichlar shaklida taqdim etilishi mumkin:

- 1) diagnostika;
- 2) motivatsion;
- 3) amalga oshirish;
- 4) analitik.

Bosqichlarning har biri tyutorlik faoliyatining ta'limda aniq muammolarni hal qilishga qaratilgan.²⁹

ASOSIY QISM

Har bir kasb singari, tyutorlikni ham ma'lum bir reja asosida tashkillash va unga muvofiq ish yuritish, kadrning nafaqat tartiblilik, malakalilik va tizimlilik sifatlarini ochib beradi balki o'z kariyerasida katta muvaffaqiyatlar va natijalarga erishishiga yordam beradi. Reja asosida bajarilgan har qanday ish o'z samarasini bermay qolmaydi. Tyutor o'z o'quv-ish rejasini bir qator qoida va talablarga tayangan holda tuzishi maqsadga muvofiqdir. Mazkur masalalar asosan quyidagilarni o'z ichiga oladi.

1. Birinchi kurs talabalarini mavjud shart-sharoitga ko'niktirish, moslashtirish jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha;
2. OTM talabalarining ma'lumotlar bazasini yaratish bo'yicha;
3. Mamlakatimizning qadimiy va boy tarixini o'rganish, yoshlar orasida keng targ'ib etish, ularda milliy g'urur va iftixor tuyg'usini mustahkamlash bo'yicha;
4. Ta'lim jarayonida talabalarning darslari, davomati va dars sifatining monitoringini olib borishi bo'yicha;
5. Ilm-fan, innovatsiya va tadqiqotlar sohasida talabalarni maqsadli yo'naltirish bo'yicha;
6. Talabalarning to'garak va klublarga a'ziligini maksimal darajada ta'minlash va ularning ushbu to'garaklar faoliyatidagi ishtiroki monitoringini yuritish bo'yicha;
7. Pedagogik an'ana va qadriyatlarning uzviyligini ta'minlash, "Ustoz-shogird" tizimi asosidagi ishlarni kuchaytirish bo'yicha;
8. Talabalarning ota-onalarini talabalar hayoti va ta'lim-tarbiya jarayonidagi mavjud muammolari bilan tanishtirish, mazkur muammolarni o'rganish, aniqlash va o'zaro hamkorlik asosida mazkur muammolarni hal qilishga erishish bo'yicha;

²⁹ Tolipov O', Ro'ziyeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat – T.:Innovatsiya – ziyo. Innovatsiya-ziyo, 2019, 276 b.

9. “Yoshlarning ma’naviy-axloqiy holatiga salbiy ta’sir ko’rsatuvchi huquqbuzarlik, giyohvandlik, axloqsizlik kabi muammolarni bartaraf etish bo’yicha;

10. Oila, mahalla, ta’lim muassasasi hamkorligini yanada kuchaytirishga doir tashkiliy-tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish bo’yicha;

11. OTMda tahsil olayotgan chin yetimlar, boquvchisini yo’qotganlar, nogironlar, kam ta’minlangan va ko’p bolali oilalar farzandlari to’g’risida ma’lumotlar bazasini shakllantirish bo’yicha.

Tyutorlar uchun 2023-2024-o’quv yiliga mo’ljallangan NAMUNAVIY O’QUV REJASI

No	Tadbirlar nomi	Bajarish muddati
1	— talabalarning ijtimoiy-psixologik portretini shakllantirish; — talabalarga ijtimoiy-ma’naviy va psixologik yordam bergan holda o’zini yanada yaxshiroq anglash, o’qish va hayotda o’z qaror qabul qilish, tanlagan kasbiga muhabbatni oshirish; — “Odob axloq qoidalarini” ning mazmun mohiyati bilan barcha talabalarini tanishtirish va OTMning ta’lim-tarbiya jarayonini o’ziga soluvchi qonun-qoidalariga rioya qilish bo’yicha tushuntirish ishlari olib borish; — talabaning axloqiy, ma’naviy-ma’rifiy xususiyatlarini va u yilidagi shaxsiy ma’lumotlarni yorituvchi yig’ma jild yuritib borish.	2023/2024-o’quv yilida davomida
2	— (TTJ da, ijarada, yaqin qarindoshinikida va shaxsiy xonadonda) yashovchi talabalarning umumiy elektron ma’lumotlar bazasini shakllantirish; — talabalar turar joylarida, ijarada va xususiy xonadonlarda yashovchi talabalarning yashash manzillariga muntazam tashrif kiritib, u yerda yaratilgan sharoitlarni o’rganib borish va talabalariga taklif kiritish; — xususiy xonadonda va ijarada yashovchi talabalar bilan bog’lanish oshiriladigan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar rejasini ishlab chiqish va amalga oshirish; - bu boradagi ishlarni tashkil etishda mahalla fuqarolar yig’inlari, mahalla shirkati, ota-onalar yig’inlari bilan hamkorlikni kuchaytirish.	2023-2024 o’quv yili davomida
3	“Teatr – tarbiya maskani”, “Vatan bo’ylab sayohat” shiori ostida talabalarimizning qadimiy va boy tarixini o’rganish, yoshlar orasida tarbiyaviy targ’ib etish, ularda milliy g’urur va iftixor tuyg’usini oshirish maqsadida talabalarimizning madaniy ekskursiyalarini tashkil etish.	2023-2024 o’quv yili davomida
4	— o’quv-tarbiyaviy sohalaridagi muammolarini bartaraf etish bo’yicha fakultet dekanati bilan hamkorlikda ishlash; - talabaga tavsifnoma va akademik ta’til berish masalasini hal qilishda ishtirok etish, talaba haqidagi fakultetda mavjud	2023-2024 o’quv yili davomida

	<p>umotlardan to'la foydalanish;</p> <ul style="list-style-type: none"> — talabaning darslariga qatnashishi, o'zlashtirish va ijtimoiy tiddagi rolga oid takliflarni fakultet dekanatiga kiritish, talabaning atlantirilishi yoki jazolanishi va maxsus stipendiyalarga loyiqligi cha xulosa berish; — o'zlashtirish ko'rsatgichi past hamda tarbiyasi og'ir talabalar tizimli ishlarni olib borish; — Yoshlar ittifoqi boshlang'ich tashkiloti, Kasaba uyushmasi va n sifatini nazorat qilish bo'limi bilan birgalikda talaba bilimini na baholashni nazorat qilish; — talabalarning darslarga qatnashishlari bo'yicha kunlik matini yuritib borish, ular tomonidan sababsiz qoldirilgan dars ng'ulotlari yuzasidan tegishli choralar ko'rish bo'yicha fakultet natiga bildirgi kiritib borish; — talabalarning darslarni o'zlashtirish darajalarini nazorat qilib h, innovatsion ta'lim texnologiyalari va o'quv-uslubiy materiallar, rot-resurslari bilan ta'minlashga hamda ushbu manbalardan keng humli foydalanishga ko'maklashish; 	
5	<ul style="list-style-type: none"> — iste'dodli va iqtidorli talabalarni aniqlash va ularni maqsadli orlash hamda ilmiy to'garaklar, innovatsion startaplarga va arga jalb etish; — iste'dodli va iqtidorli talabalarni aniqlash va ularni respublika xalqaro tanlovlarga maqsadli tayyorlash, iqtidorli talabalarni ekiston Respublikasi Prezidenti va nomdor davlat stipendiyalariga ya etish; — talabalarni turli ilmiy tadbirlar: konferensiyalar, seminarlar, ublica va xalqaro miqyosdagi olimpiadalar va forumlarda ishtirok larini uyushtirish; — talabalarning xalqaro grantlar va loyihalarda qatnashishlariga ak berish va rag'batlantirish, ilm-fan hamda tadqiqotlarda faol ok etayotgan talabalarni ta'lim muassasasi rahbariyati va jamoat kilotlari tomonidan rag'batlantirilishini tashkil etish; 	2023-2024 o'quv yili davomida
6	<ul style="list-style-type: none"> — talabalarni darsdan bo'sh vaqtlarda besh muhim tashabbus sidagi klub, to'garak va tanlovlarga va innovatsion startaplarga qilish, ularning ta'lim muassasasi hayotidagi ijtimoiy siyosiy va aniy tadbirlardagi ishtirokini ta'minlash; 	2023-2024 o'quv yili davomida
7	<p>Pedagogik an'ana va qadriyatlarining uzviyligini ta'minlash, "oz-shogird" tizimi asosidagi ishlarni kuchaytirish, boy kasbiy va tiy tajribaga ega professor-o'qituvchilar ishtirokida ma'naviy-fiy tadbirlar, "Ustoz-shogird" chiqishlari, mahorat darslarini tashkil</p>	2023-2024 o'quv yili davomida
8	<p>Talabalarning ota-onalarini talabalar hayoti va ta'lim-tarbiya onidagi mavjud muammolari bilan tanishtirish, mazkur</p>	2023-2024 o'quv yili davomida

	mmolarni o'rganish, aniqlash va o'zaro hamkorlik asosida mazkur mmolarni hal qilishga erishish, shuningdek ota-onalar va ustoz-ibbiylar o'rtasida doimiy hamkorlikni ta'minlash maqsadida barcha emik guruhlarda "Ota-onalar kuni" tadbirlarini tashkil etishda ok etish.	
9	"Yoshlarning ma'naviy-axloqiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi qbuzarlik, giyohvandlik, axloqsizlik kabi muammolarni bartaraf ning samarali yo'llari" mavzusida seminar va davra suhbatlari zish	2023-yil sentabr -yil iyun
10	— oila, mahalla, ta'lim muassasasi hamkorligini yanada aytirishga doir uslubiy asoslarni yaratish; - muntazam ravishda talabalarning ota-onasi bilan davra atlari, uchrashuvlar tashkil etish hamda ota-onalarning farzandlar yasidagi o'rni, majburiyati, mas'uliyati va farzandlar bilan o'zaro osabatlarini mustahkamlashga ko'maklashish, ularning ta'lim idagi islohotlar haqida ma'lumotga ega bo'lishlarini ta'minlash;	2023-2024 o'quv yili davomida
11	— moddiy yordamga muhtoj talabalarni aniqlash, ularni ijtimoiy dan qo'llab-quvvatlash bo'yicha fakultet dekaniga taklif kiritish; — shuningdek, ularning ijtimoiy muhofazasi bo'yicha tadbirlarni ga oshirish; — nogironligi bo'lgan, yetim, ota-ona qaramog'idan mahrum an va kam ta'minlangan talabalarga alohida g'amxo'rlik qilish, a tegishli tartibda ijtimoiy, ma'naviy va psixologik yordam berish alarini ko'rish; — kasaba uyushmasi bilan hamkorlikda turli ko'ngilochar rga hamda konsertlarga, teatr tomoshalariga tashrifini ta'minlash	2023-2024 o'quv yili davomida

Izoh: *Ushbu rejaga OTM xususiyatidan kelib chiqqan holda qo'shimcha va o'zgartirish kiritish mumkin. Tadbirlar muddatlari nisbiy bo'lib, jarayondagi vaziyatga qarab o'zgartirish kiritib boriladi. OTM rejasini tayyorlash jarayonida talabalar o'rtasida mazkur masalaga doir ijtimoiy so'rovnoma o'tkazish va uning natijasidan foydalanish tavsiya etiladi. Mazkur rejani amalga oshirishda tyutorlar OTMdagi jamoat tashkilotlari, tegishli fakultet va kafedralar mas'ullari bilan hamkorlik qiladi.*

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tyutor ishining asosiy shakli talaba bilan individual va jamoada ishlash yoki unga ta'lim-tarbiya maslahatchisi bo'lishdan iborat. Tyutorga yetakchilik, tashkilotchilik, tashabbuskorlik, intiluvchanlik, notiqlik mahorati, muloqatga kirishish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya va innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan ishlash bo'yicha malakaga ega bo'lish, ta'lim-tarbiya jarayoniga doir normativ-huquqiy hujjatlarni bilish kabi bir qator umumiy talablar qo'yiladi.

Ma'lumki, talabalar birinchi bosqichga qabul qilinishi yoki o'qishini ko'chirish orqali kelgani bois, u bilan bog'liq ma'lumotlar bazasi shakllantirilmagan bo'ladi. Har bir tyutor o'ziga biriktirilgan akademik guruhdagi talabalari bilan individual o'tirib, universitet yoki dekanat tomonidan berilgan ma'lumotlar shkalasi, jamlanma shakli bo'yicha talabaning ism-sharifidan tortib toki uning yashash manzili, qiziqishlari, yaqin qarindoshlari, umuman, barcha ma'lumotlarni so'rab, belgilangan ma'lumotlar bazasini to'ldiradi. Bu ishda tyutorning mas'ulligini yanada oshirish ahamiyatli. Chunki, talabaning berilgan ma'lumoti aniqligi, to'g'ri keltirilgani, rasmiylashtirishda xatolikka yo'l qo'yilmasligi e'tiborni kuchaytirishni talab qiladi.

Demak, tyutor - yangi pedagogik texnologiyalar, nazariyalar, konsepsiyalar muallifi, tadqiqotchi, foydalanuvchi va targ'ibotchi sifatida namoyon bo'ladi. Tyutor ta'lim muassasasi hududida talabalarning odob-axloq qoidalari va boshqa ichki hujjatlarda belgilangan talablarga mos ravishda bo'lishlarini nazorat qiladi, o'z faoliyatida amaldagi qonun hujjatlari, oliy ta'lim muassasasi ichki tartib va odob-axloq qoidalari hamda ushbu nizomga muvofiq boshqa majburiyatlarni bajaradi.

XULOSA

Tyutor oliy ta'lim muassasasida tarbiya jarayonini tizimli va samarali amalga oshirishning muhim shakli va vositasidir. Qolaversa, tyutolik faoliyati orqali talabalarning shaxsiy rivojlanishiga, ta'lim muassasasi, respublika va xalqaro miqyosdagi tanlov va olimpiadalarda munosib ishtirok etishiga, shuningdek, ularning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishiga ko'maklashib, u yigit-qizlarni kasbga yo'naltirish, Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash, turli ilmiy to'garaklarga jalb etish hamda muammo va kamchiliklarini o'rganib, ularga atroflicha yechim topish bilan shug'ullanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Osnovi tyutorstva: kurs leksiy [Elektronniy resurs]: uchebnoye posobiye dlya studentov visshix uchebnix zavedeniy / N. V. Shramko; Ural. gos. ped. un-t. – Elektron. dan. – Yekaterinburg: [b. i.], 2018.

2. Tolipov O', Ro'ziyeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat – T.:Innovatsiya – ziyo. Innovatsiya-ziyo, 2019, 276 b.

3. Wallace, S. & Gravells, J. (2005). Professional De- velopment. Lifelong Learning Sector: Mentoring. Exeter: Learning Matters.

4. O'rinova N.M; Muxammadjonova M.I - "Talimda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyatli jihatlari" - Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi 11-son_8-to'plam_Dekabr-2023

5. O'rinova N,M; Muxammadjonova M.I – “Edge Hill universitetida tyutorlik tizimi xususiyatlari” – Международный научный журнал № 8(100), часть 1 «Научный Фокус» Декабря, 2023

